

hariduskomisjon	
majanduskomisjon	JK
kultuuri- ja spordikomisjon	
kogukonnakomisjon	X
revisjonikomisjon	
sotsiaalkomisjon	
eestseisus	X

PÕLTSAMAA VALLAVOLIKOGU

O T S U S

Põltsamaa

29.07.2025 nr 1-4.2/2025/236

Arvamuse andmine Sopimetsa IV lubjakivikarjääri keskkonnakaitseloa taotluse kohta

Asjaolud ja menetluse käik

Jõgeva maakonna Põltsamaa valla Nurga küla territooriumil asub kohaliku tähtsusega Sopimetsa lubjakivimaardla (registrikaardi nr 786, maardla kood MRD0000754). Maardlate registri andmetel on maavaraks ehituslubjakivi ning põhimaavara kasutamisetarve on ehituslubjakivi ehituskiviks ja -killustikuks. Kaasneva maavara kasutamisetarve on ehitusdolokivi ehituskiviks ja killustiku valmistamiseks.

Mäeeraldis nr 2345 „Sopimetsa IV lubjakivikarjäär“ hõlmab maardla 13.-16. plokki.

Sopimetsa IV lubjakivikarjääri kõrgemargiline lubjakivi on arvele võetud Maa-ameti 23.11.2021. korraldusega nr 1-17/21/280.

AS TREV-2 Grupp (registrikood 10047362) on esitanud Keskkonnaametile Sopimetsa IV lubjakivikarjääri maavara kaevandamise keskkonnaloa taotluse (registreeritud keskkonnaotsuste infosüsteemis KOTKAS 19.05.2022 numbriga DM-120217-1, parandatud taotlus on registreeritud 21.01.2025 numbriga DM-120217-14).

Keskkonnaamet algatas keskkonnamõju hindamise (edaspidi KMH) Sopimetsa IV lubjakivikarjääris maavara kaevandamise loa taotlusele 18.08.2022 kirjaga nr DM-120217-5.

Taotletava lubjakivikarjääri rajamise ja kaevandamisega kaasnevate võimalike ohtude kohta on koostatud keskkonnamõjude hinnang (KMH), mille tulemused on esitatud KHM aruandes „Sopimetsa IV lubjakivikarjääri keskkonnaloa taotluse keskkonnamõju hindamine“ (koostaja OÜ Alkranel).

Keskkonnaamet tunnistas 30.10.2024 kirjaga nr 6-3/24/10012-13 Sopimetsa IV lubjakivikarjääri kaevandamisloa taotluse KMH aruande nõuetele vastavaks. Taotleja on tulenevalt KMH tulemustest esitanud parandatud keskkonnaloa taotluse.

Tulenevalt maapõuaseaduse § 49 lõikest 6 edastas Keskkonnaamet 02.04.2025 kirjaga nr DM-120217-16 Põltsamaa Vallavolikogule tutvumiseks ja arvamuse avaldamiseks teate Sopimetsa IV lubjakivikarjääri keskkonnaloa taotluse menetlusse võtmisest ja taotluse koos lisadega (registreeritud 02.04.2025 nr 6-6/2025/611-1). Keskkonnaamet palus Põltsamaa Vallavolikogul esitada arvamus keskkonnaloa taotluse kohta hiljemalt 02.06.2025.

Tuginedes objektiivsetele asjaoludele esitas Põltsamaa Vallavalitsus 05.05.2025 kirjaga nr 6-2/2025/611-2 Keskkonnaametile taotluse pikendada arvamuse menetlust augusti lõpuni. Keskkonnaamet arvestas kirjas välja toodud argumente ja pikendas 03.07.2025 kirjaga DM-120217-21 arvamuse andmise tähtaega kuni 31.08.2025 (registreeritud 04.07.2025 nr 6-2/2025/611-4).

Menetletav taotlus käsitleb Sopimetsa IV lubjakivikarjääris kavandatavaid tegevusi maavara kaevandamist ning jäätmete käitlemist ja taaskasutamist.

Taotletava Sopimetsa IV lubjakivikarjääri mäeeraldise teenindusmaa pindala on 59,83 ha, sh mäeeraldise pindala 38,16 ha (Keskkonnaameti 30.10.2024 nr 6-3/24/10012-13 kiri).

Et tagada mäeeraldise ja lähimate elamute ning vääriselupaikade (VEP) vahele suurem puhvertsoon on taotluses mäeeraldise piiri ja elamute vaheliseks puhvriks arvestatud 400 m ning VEP-idel 25 m.

Taotletav Sopimetsa IV lubjakivikarjäär asub Jõgeva maakonnas, Põltsamaa vallas, Nurga külas, jäädes riigi omandisse kuuluvale Põltsamaa metskond 9 katastriüksusele (katastritunnus 57301:001:0820, pindala 663,40 ha, 100% maatulundusmaa). Riigi kinnisvararegistris on objekti kood KV4851, valitseja Kliimaministeerium ja volitatud asutus Riigimetsa Majandamise Keskus.

Taotletav mäeeraldis ja selle teenindusmaa kattub täielikult Pandivere ja Adavere-Põltsamaa nitraaditundliku alaga (LTA1000001). Taotletavast alast ca 54 m lõunas asub maaparandussüsteemi eesvool Luige peakraav (kood maaparandussüsteemide registris on 21033100200000011). Taotletava mäeeraldise põhjaosa keskele jääb vääriselupaik VEP nr 209748 (keskkonnaregistrikood VEP209748), mille põhitüüp on märgalade kuusikud ja kuusesegametsad (kasvukohatüüp on 1512 jänese kapsa-kõdusoo). Taotletav mäeeraldis külgneb idast vääriselupaigaga VEP nr 211993 ja edelast vääriselupaigaga VEP nr 211994. Vääriselupaikadele on arvestatud puhvertsoon laiusega 25 m mäeeraldise piirist. Taotletavale Sopimetsa IV lubjakivikarjääri mäeeraldisele lähimad hooned jäävad ligi 400 m kaugusele loodesse Kadaka kinnistule (katastritunnus 57301:001:0107) ning ligi 400 m kaugusele kirdesse Innusaare kinnistule (katastritunnusega 57301:001:1010).

Taotletavale karjäärile on vahetult ligipääs mööda avalikku riigile kuuluvat Vao-Päinurme-Sulustvere teed (nr 15161).

Taotletav mäeeraldis ega selle teenindusmaa ei kattu looduskaitse- ega Natura 2000 alaga, samuti ei jää maa-alale kaitse all olevate liikide leiukohti ega elupaiku.

Lähim looduskaitsealine objekt on umbes 550 m kaugusele lääne suunda jääv Sopimetsa looduskaitseala (KLO1000615), mille kaitse-eesmärk on kaitsta karstivorme, loopealseid (õhukesel paepealsel mullal kasvavat niitu ja metsa) ja neist kasvukohatüüpidest sõltuva elustiku mitmekesisust (sh. III kaitsekategooria taimeliiki pruunikat pesajuurt).

Sopimetsa looduskaitseala kaitse-eeskirja seletuskirja kohaselt on karstialad ohustatud ja Kesk-Eestis haruldased. Kaitsealal on levinud karstunud lõheline lubjakivi ja väiksemad kurisud. Kuigi piirkonna karstivormid on visuaalselt väheatraktiivsed, on neil teaduslik väärtus, kuna kaitsealal oleva Luige karstunud paealal (Eesti looduse infosüsteemis EELIS reg-nr KLO1000561) on võimalik vaadelda karstivormide moodustumise algfaasi.

Mäeeraldisest ja teenindusmaast umbes 500 m kaugusele jääb II kaitsekategooria linnu - metsise - (KLO9102255) leiukoht, Kauru metsise püsielupaik (KLO3000633) (505,3 ha), metsise mänguala (137,6 ha) ja selle piiranguvöönd (KLO3100754).

Taotletav aktiivne tarbevaru Sopimetsa IV lubjakivikarjääri mäeeraldisel on 2 395 000 m³ (seisuga 02.11.2021). Katendi püsivuse tagamiseks jäetavatesse hoidetervikutesse jääv maavara kadu on taotluse kohaselt 280 000 m³. Kaevandatav varu plokis 13 aT on seega 2 115 000 m³.

Kaevandamisluba Sopimetsa IV lubjakivikarjääris taotletakse 30 aastaks. Keskmiseks arvutuslikuks kaevandamise aastamääraks on seega ligikaudu 85 000 m³. Sellise keskmise kaevandamise aastamahu juures ammendatakse Sopimetsa IV lubjakivikarjäär 25 aastaga ning loa kehtivusaja jooksul jõutakse mäeeraldis korrastada ja tagastada maaomanikule.

Tuleb arvestada, et osaliselt paikneb kaevandatav varu vee tasemest madalamal. Kasuliku kihi paksus Sopimetsa IV lubjakivikarjääri mäeeraldisel on keskmiselt 7,5 m, millest veealuse varu moodustab 6,0 m paksune kiht. Mäeeraldisel lamam on abs. kõrgusel 63,0 m. Taotletav lubjakivivaru asub suures ulatuses põhjavee tasemest allpool (6 m). AS TREV-2 Grupp planeerib kaevandada lubjakivi Sopimetsa IV lubjakivikarjääri mäeeraldisel ilma veetaset alandamata. Kuna karjääris veetaset ei alandata, siis väljatakse taotluse kohaselt lubjakivi kahes osas – esmalt veepealne maavara ning seejärel veealune maavara.

Kuna Sopimetsa IV lubjakivikarjääri keskkonnaloa taotluse kohaselt on kavandatud maavaravaru väljamine veetaset alandamata, ei ole seetõttu peetud vajalikuks analüüsida veetaseme alandamise või karjäärivee ärajuhtimisega seotud alternatiive. Samuti ei ole analüüsitud põhjavee muudel hüdrogeoloogilistel põhjustel alanemisest tingitud ohtusid ja mõjusid keskkonnale elanikkonnale ja olemasolevatele karjääridele.

Taotluse seosed planeeringutega

Jõgeva maakonnaplaneering 2030+ on kehtestatud Jõgeva maavanema 1. detsembri 2017 korraldusega nr 1-1/2017/305.

Jõgeva maakonnaplaneeringu 2030+ alusel jääb mäeeraldisel lõunapoolseim osa umbes 21 ha ulatuses rohevõrgustiku tugialale ehk riigi tasandi väikesele tuumalale T2. Maakonnaplaneeringus on toodud keskkonnaregistri maardlate nimistu andmed 2016. aasta veebruari seisuga (käesoleval hetkel

keskkonnaregistris enam ei eksisteeri ning maardlate andmeid peetakse Maavarade registris). Sopimetsa IV mäeeraldise varu on võetud arvele 2018. aastal ning seega mäeeraldist maardlana maakonnaplaneeringus esitatud ei ole. Taotletava Sopimetsa IV lubjakivikarjääri lähedusse jäävad veel Sopimetsa ning Sopimetsa II lubjakivikarjäärid, mis on maakonnaplaneeringus määratletud I kategooria maardla alaks. Sh on maakonnaplaneeringus välja toodud, et I ja II kategooria maardla aladele või nende vahetusse lähedusse ei tohi planeerida tegevusi, mis välistavad edaspidi kaevandamise. Lisaks on maakonnaplaneeringus juhitud tähelepanu, et lubja- ja dolokivikarjääride kasutuselevõtul põhjavee välja pumpamisel jäävad lähedal asuvad kaevud kuivaks (kavandatava tegevuse käigus Sopimetsa IV lubjakivikarjääris põhjavee pumpamist ei kavandata).

Tuumala ja rohekoridori üldised kasutustingimused:

- Metsamaa raadamine rohelise võrgustiku aladel ei ole üldjuhul lubatud. Raadamise vajadusel tuleb maa sihtotstarbe muutmiseks koostada detailplaneering ja/või ehitusprojekt, v.a maavara kaevandamise korral.
- Olemasolevate karjääride laienemine peab lähtuma rohelise võrgustiku paiknemisest ning hinnata tuleb keskkonnale ja rohelise võrgustiku toimimisele tekitatavat mõju.
- Riigi tasandi tuumalade (T1 ja T2) ulatus ei tohi olulisel määral (üle 10%) väheneda.
- Maavarade kaevandamisel tuleb tuumala ulatuse säilimine tagada rekultiveerimise või asendusala leidmise kaudu. Looduslike ja/või pool-looduslike alade osatähtsus ei tohi langeda alla 90%.

Rohevõrgustiku piire, maakasutus- jm tingimusi täpsustakse kohalike omavalitsuste üldplaneeringutega ja teiste asjakohaste planeeringutega. Jõgeva maakonnaplaneeringuga uusi maardlaid ei ole määratud, kuna puudus teave nende juurde rajamise vajadustest.

Jõgeva maakonnaplaneeringu põhimõtted maardlate ja maavarade kasutamiseks:

1. III kategooria aladel on maavarade kaevandamisest olulisem maa-ala funktsioon (nt looduskaitse, tihedam asustus) ja seetõttu maavarade kaevandamine nendel aladel ei ole tõenäoliselt võimalik. Aladel, mis kattuvad maardlatega, kuid mida ei ole maavara väljamise (mäetööstusmaa) eesmärgil seni kasutusse võetud ning mida ei ole käesolevas planeeringus käsitletud kaevandamiseks perspektiivsena, määratlemine mäetööstusmaana on võimalik pärast maavara kaevandamise loa taotlemist ja selle saamist õigusaktidega sätestatud korras.
2. Kasutuselevõetud maardlates tuleb varud maksimaalselt ammendada ning alad majandustegevuse lõppemisel korrastamisprojekti kohaselt korrastada, et võimaldada maade edasist kasutamist.
3. Maardlate kasutuselevõtul II kategooria aladel vältida võimalusel alasid, mis asuvad väärtuslikel põllumajandusmaadel, väärtuslikel maastikel ja rohelisel võrgustikul. Juhul, kui nimetatud aladel on kaevandamine majanduslikult otstarbekas, tuleb kaaluda eelnevalt kaasnevaid mõjusid väärtuslikele maastikukomponentidele.
4. Väärtusliku põllumajandusmaa, väärtusliku maastiku ja rohelise võrgustiku toimimise tagamisega arvestada kaevandamisloale tingimuste seadmisel, korrastamistingimuste andmisel ja nende alusel korrastamisprojekti koostamisel. Vajadusel lisada kaevandamisloale tingimused leevendavate meetmete rakendamiseks.
5. Maavarade kaevandamise planeerimisel tuleb avaldada minimaalselt mõju maastiku ilmele, mullastikule ning puhkeotstarbelisele, metsanduslikule ja põllumajanduslikule kasutusele.
6. Tähelepanu tuleb muuhulgas pöörata ka kaevandamisega seotud transpordiga kaasnevatele negatiivsetele mõjudele.

7. Maardlate kasutuselevõtul lubja- ja dolokivikarjäärides arvestada olemasoleva probleemiga, et karjääris põhjavee välja pumpamisel jäävad lähedal asuvad kaevud kuivaks.

8. Maardlate kategooriaid ja kasutustingimusi täpsustatakse üldplaneeringute koostamisel.

Põltsamaa valla üldplaneering on kehtestatud 19.09.2024 otsusega nr 1-3/2024/39. Üldplaneeringu kohaselt on kavandatava maardla ala rohevõrgustiku tugiala (T) (joonis: väärtused ja piirangud). Üldplaneeringu raames on Jõgeva maakonnaplaneeringus 2030+ määratletud rohevõrgustikku tänase Põltsamaa valla vajadustest lähtuvalt täpsustatud. Üldplaneeringu rohevõrgustiku lahendus tugineb Põltsamaa valla rohevõrgustiku analüüsile, mille raames on arvesse võetud valla poolt olulised looduskooslused ning väärtusliku maastikuga alad, et moodustuks terviklik, nii maakondlikult kui ka valla seisukohalt tähtsaid alasid hõlmav võrgustik. Analüüsi ka uute täiendavate rohevõrgustiku elementide määratlemise võimalusi ja asjakohasust planeeringualal. Rohevõrgustiku täpsustamisel on arvestatud maastiku iseloomu, korrigeerides rohevõrgustiku tugialade ja koridoride piire selliselt, et rohevõrgustiku alad ühtiksid paremini looduslike aladega ning kattuksid vähem asustusaladega ja suurte põllumassiividega. Tugialasid on laiendatud, haarates sisse metsamassiivide alasid, aga ka sooalasid, mis seni olid rohevõrgustikust välja jäänud. Rohevõrgustiku struktuurielementidena on määratud kolme tüüpi alasid: tugialad, koridorid ning kompensatsioonialad.

Üldplaneeringus on välja toodud rohevõrgustiku üldised tingimused:

- Kõik tegevused tuleb kavandada selliselt, et rohevõrgustik jääks toimima. Rohekoridori toimimist oluliselt mõjutavate ja seda muutvate tegevuste puhul tuleb vajadusel leida asenduskoridor. Rohevõrgustiku toimivust hinnatakse asukohapõhiselt ning kavandatava tegevuse täpsemaid asjaolusid arvesse võttes. Vajadusel võivad ametiasutused ja kohalik omavalitsus küsida täiendavat eksperthinnangut tegevuse võimaliku mõju kohta rohevõrgustiku toimimisele, arvestades seejuures võimalikku koosmõju lähipiirkonnas toimunud ja kavandatavate teiste tegevustega.

- Olulist ruumilist mõju põhjustava objekti planeerimisel rohevõrgustiku alale tuleb ette näha meetmed negatiivse keskkonnamõju leevendamiseks ning kompenseerimiseks.

- Olemasolevate karjääride laienemisel ja uute kasutusele võtmisel peab arvestama roheline võrgustiku paiknemisega ning hinnata tuleb keskkonnale ja rohevõrgustiku toimimisele tekitatavat mõju. Karjääride laiendamisel rohevõrgustiku alal tuleb tagada rohevõrgustiku sidusus.

Üldplaneeringu lisa 1- analüüsid „Põltsamaa valla rohevõrgustik“ punkt 4.1.1 täpsustab muuhulgas maakonnaplaneeringuga määratletud rohealade kasutustingimused.

Lisaks eeltoodule on rõhutatud, et vajalik on säilitada ja parandada võrgustiku terviklikkust, sidusust ja vältida looduslike alade killustamist. Rohevõrgustikul paiknevat maakasutuse otstarvet ei ole soovitatav muuta. Juhul kui on vajadus otstarvet muuta, peab kavandatav tegevus sobituma rohevõrgustikku ning selle toimimist mitte kahjustama.

Kõrge keskkonnariskiga objekti planeerimisel rohevõrgustiku alale tuleb ette näha meetmed negatiivse keskkonnamõju leevendamiseks ning kompenseerimiseks. Raadamine roheline võrgustiku aladel ei ole üldjuhul lubatud. Erandid on lubatud kaalutusotsusena, nt tehnilise taristu objekti või karjääri kavandamisel, olemasolevate objektide (maaparandussüsteem, elektriliinid jm) hooldamisel, põllumaadet jm vajalikul juhul. Muudatuste kavandamisel tuleb täiendavalt koostada eksperthinnang koos leevendavate tingimuste määramisega, tagamaks roheline võrgustiku sidususe säilimine.

Kavandatav tegevus asub täpsustatuna rohevõrgustiku tugialal.

Analüüsi punkt 4.2. „Tugiala tingimused“ täpsustab tugialal tegutsemise tingimused konkreetsemalt. Säilitada tuleb tugialade terviklikkus ja vältida tuleb terviklike loodusalade killustumist. Üldjuhul ei rajata tugialale tootmisehitisi. Erandjuhul, kui tugialale uue objekti kavandamine või maakasutuse muutmine on vältimatu, tuleb kaasata vastava ala ekspert, kui on oht, et rohevõrgustiku toimivus ei ole tegevuse elluviimisel tagatud. Sellisel juhul tuleb esitada eksperthinnang, mis analüüsib tegevuse mõju rohelise võrgustiku toimimisele ja pakub välja vajalikud leevendavad meetmed. Metsamaa sihtotstarbe muutmine tugialal on keelatud.

Üldplaneeringu lisa 2 joonis 2 kohaselt on taotletav mäeeraldis tähistatud kui „taotletav mäeeraldis“. Uue maardla kasutuselevõtmine kaevandamise eesmärgil toimub juhtumipõhiselt ja õigusaktides sätestatud korras. Kaevandamisloale tingimuste seadmisel, korrastamistingimuste andmisel ja nende alusel korrastamisprojekti koostamisel tuleb arvestada väärtusliku põllumajandusmaa, väärtusliku maastiku ja rohelise võrgustiku toimimise tagamisega. Vajadusel tuleb lisada kaevandamisloale tingimused leevendavate meetmete rakendamiseks.

Maavarade kaevandamine tuleb planeerida selliselt, et kavandatava tegevusega avalduv mõju on minimaalne maastiku ilmele, mullastikule ning puhkeotstarbelisele, metsanduslikule, põllumajanduslikule, elu- ja ühiskondlikule kasutusele. Maardla kasutuselevõtul maavara väljamiseks tuleb võimalusel vältida ala, mis asub väärtuslikul põllumajandusmaal, väärtuslikul maastikul ja rohevõrgustikus. Juhul, kui nimetatud alal on kaevandamine majanduslikult otstarbekas, tuleb eelnevalt hinnata kaasnevaid mõjusid. Rohevõrgustiku alal tuleb tagada võrgustiku toimimine. Maavaravaru kaevandamise lõppedes tuleb ala korrastada selliselt, et korrastatud ala sobituks väärtusliku piirkonnaga.

Kaevandamise kavandamisel ja laiendamisel ning olemasolevate lubade pikendamisel tuleb tähelepanu pöörata kaevandamisega seotud transpordi ning masinate ning seadmete tööga kaasnevatele keskkonnanäringutele (õhusaaste, müra) ning tagada, et tegevusega ei põhjustata olulisi keskkonnanäringuid naaberladele. Maavarade kaevandamisloa taotluste menetlemise käigus tuleb täpsustada tingimused, mida järgida väljapumbatava vee veekogusse juhtimisel ning väljapumbatavate veekoguste vähendamiseks.

Uue karjääri rajamine ei ole soovituslik elamu-, puhke- ja ühiskondliku objekti ning potentsiaalse turismipiirkonna lähedusse. Läheduse üle otsustakse asukoha ning kontekstipõhiselt. Kaevandamise põhilisemateks eeldusteks ja tingimusteks seoses asustusega on müra, vibratsiooni ja välisõhu kvaliteedi normidest kinnipidamine ning joogiveevarustuse säilitamine/tagamine. Kaevandamisloa taotlemisel tuleb arendajal tõestada, et see on võimalik, ning otsustajal veenduda, et nõuetest kinnipidamine on tagatud.

Keskkonnamõjude hindamine

Keskkonnamõju hindamise vajalikkuse üle otsustab otsustaja ehk tegevusloa andja. Keskkonnakaitseloa andja, seega ka keskkonnamõjude hindamise üle otsustaja on Keskkonnaamet.

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse § 6 lõike 1 punkti 28 kohaselt on olulise keskkonnamõjuga tegevus pealmaakaevandamine suuremal kui 25 hektari suurusel alal või turba kaevandamine suuremal kui 150 hektari suurusel alal või allmaakaevandamine.

Kuna menetletava loa maa-ala ületab künnist algatatakse keskkonnamõju hindamine lisapõhjendusteta kui olulise keskkonnamõjuga tegevusele.

Keskkonnaamet algatas keskkonnamõju hindamise (edaspidi KMH) Sopimetsa IV lubjakivikarjääris maavara kaevandamise loa taotlusele 18.08.2022 kirjaga nr DM-120217-5. Keskkonnaamet tunnistas 30.10.2024 kirjaga nr 6-3/24/10012-13 Sopimetsa IV lubjakivikarjääri kaevandamisloa taotluse KMH aruande nõuetele vastavaks. Taotleja on tulenevalt KMH tulemustest esitanud parandatud taotluse (KMH menetlus on leitav infosüsteemis KOTKAS nr KMH00722 alt).

KMH käsitleb muuhulgas planeeringutes käsitletud rohevõrgustiku toimimist ja näeb ette vastavad leevendusmeetmed. Rohevõrgustikust on eraldi välja toodud vääriselupaigad ning nimetatud alad on taotletavast mäeeraldisest koos puhveraladega välja jäetud.

Seega võib lugeda Põltsamaa valla üldplaneeringu nõude eksperthinnangu koostamiseks rohevõrgustiku toimimise kohta KMH koostamisega ja selles käsitlemisega kaetuks.

Vallavolikogu seisukoht

Riigikohus on väljendanud seisukohta, et looduse kaitsmine (mitte maavarade uurimine ega kaevandamine) on riigi põhiseadusest tulenev ülesanne ja ühtlasi igaühe kohustus (RKPJK 15.06.2021, 5-21-3, p 41). Riigikohus on leidnud, et looduskeskkond on pidevas muutumises ja seetõttu võivad muutuda ka looduse kaitsmiseks vajalikud meetmed või nende rakendamise ulatus (RKPJKo 15.06.2021, 5-21-3, p 41). Keskkonnamõju on oluline, kui see võib eeldatavalt ületada tegevuskoha keskkonnataluvust, põhjustada keskkonnas pöördumatuid muutusi või seada ohtu inimese tervise ja heaolu, kultuuripärandi või vara. Keskkonnaamet küsib maapõueseaduse § 49 lõike 6 kohaselt arvamust esitatud kaevandusloa taotluse kohta. Kaevandamisloa andmise menetlusele kohaldatakse haldusmenetluse seaduse avatud menetluse ja maapõueseaduse sätteid. Loa andja kohustus on selgitada välja kõik asjaolud, millel on otsuse tegemisel määrav tähtsus. Loa andmisest keeldumise alused selgitab välja loa andja. Muuhulgas keeldutakse kaevandamisloa andmisest, kui kaevandamine on vastuolus riigi huvidega. Kohalik omavalitsus saab kaasa rääkida ja põhjendatud vastuväiteid esitada kogu maavara kaevandamise loa menetluse ajal.

Maapõueseaduse § 55 lõike 2 punkti 11 kohaselt on kohaliku omavalitsuse üksuse arvamus loa väljastamisel siduv (kaevandamisloa andmisest keeldutakse juhul, kui kohaliku omavalitsuse üksus ei ole nõus kaevandamisloa andmisega).

Eesti Vabariigi põhiseaduse § 5 kohaselt on Eesti loodusvarad ja loodusressursid rahvuslik rikkus, mida tuleb kasutada säästlikult. Riigi huvi on õigel ajal ja õiges kohas ressursse kasutada, tagades seeläbi maavarade kui rahvusliku rikkuse säästliku kasutamise. Samuti on kaevandamise eesmärk kaevandamisloa omanikust ettevõtja ettevõtlusvabaduse kaitse, kuigi kaevandamisloa taotlejal ei ole õigustatud ootust luba saada. Samas tuleb ka arvestada, et kaevandus ja kaevandamine puudutab kohalikke huve ja õigusi, kuna kaevandamine toob paratamatult kaasa erinevaid häiringuid – müra, vibratsioon, kasvav liikluskoormus kohalikele teedele jne.

Kogu mäeeraldisel alal on vastavalt Põltsamaa valla üldplaneeringu juhtfunktsioonile (rohevõrgustiku) mets. Maakatastris registreeritud katastriüksuse sihtotstarve on maatulundusmaa, mille valdav kõlvik

on 99% ulatuses metsamaa. Üldplaneeringu lisa 2 joonisel 2 on välja toodud, et taotletav mäeeraldis on taotlemisel staatuses, ehk üldplaneeringu kohaselt kaalutletav juhtumipõhiselt. Muid maakasutuse piiranguid üldplaneeringuga ei ole kehtestatud. Sellest johtuvalt on katastriüksus ette nähtud esmalt metsakasvatuseks, millel on ka mäetööstusmaa potentsiaal arvestades üldplaneeringus sätestatud erisusi. Maavara kaevandamiseks ja töötlemiseks kasutatav maa on sihtotstarvete liikide järgi mäetööstusmaa. Katastriüksuse sihtotstarbe määramisel juhindutakse maakatastri seaduse § 18 tingimustest. Katastriüksuse sihtotstarbe saab lähtuda planeeringutest ja mäetööstusmaa korral erandina (maakatastriseaduse § 18²) väljastatud maavara kaevandamise loast. Katastriüksuse sihtotstarbe kuulub seega kaevandamisloa väljastamisel muutmisele ning toob kaasa raadamise. Üldplaneeringu lahendus ei välista antud kohal kaevandamisloa väljastamist, kuid seab selleks seoses asumisega rohevõrgustiku alal omad tingimused.

Põltsamaa Vallavolikogu on olnud ja on seisukohal, et rohevõrgustiku alal maatulundusmaa sihtotstarbe muutmiseks, mille toob vääramatult kaasa kaevandamisloa väljastamine, on vajalik taotlusele lisada üldplaneeringus välja toodud piisavas mahus ja põhjalikkusega eksperthinnang. Eksperthinnangut ei ole vaja eraldi koostada kui valdkond on käsitletud keskkonnamõju hindamise protsessis ja sisaldub selle järeldustes ning leevendusmeetmetes. Koostatud KMH sisaldab rohevõrgustiku toimimise temaatikat piisava põhjalikkusega ning eraldi eksperthinnangu koostamine ei ole seega kohane.

Tallinna Ringkonnakohus on selgitanud haldusasjas number 3-22-2132, et kaevanduse rajamine võib lisaks keskkonnanähtingute tekitamisele suuremal või vähemal määral mõjutada kohalike inimeste harjumuspärast elu- ja looduselukeskkonda ning nende heaolu. Kui kaevanduse otsene mõju on tugevam ja tuntavam vahetult karjääriga piirnevatel kinnistutel, siis puudutatud on sellest laiem kohalik kogukond.

Eraldi tuleb käsitleda karjäärist avalikule teele kanduva kaevandustolmu temaatikat. Vihmase ilma korral võib ulatuda kaevandusjäakidest põhjustatud saasta kanne kuni 800 m karjäärist (Röstla, Sopimetsa ja Otisaare karjääri näitel). Seega ei ole leevendusmeetmena 100 m lõigu mustkatte alla viimine enne avalikku teed ilmselgelt piisav vaid on vaja kavandada täiendavaid meetmeid. Täiendavaks meetmeks saab olla veermiku pesu enne karjäärist väljasõitu või muu alternatiiv.

Vastavalt loa taotlusele ja sellest tulenevale KMH koostamise protsessile on käsitletud kaevandamist ilma veetaset alandamata. Näitena on läbiv Setumaal paiknev taotlejale kuuluv karjäär. On kaheldav, kas Põltsamaa vallas ja Marinovas olevad geoloogilised (sh. hüdrogeoloogilised) tingimused on võrreldavad.

Vahetult kavandatava karjääri kõrval oleval looduskaitsealal kaitstakse muuhulgas karste. Teadaolevalt selliseid geoloogilisi nähtuseid Setumaal ei ole või ei ole nende olemasolu kajastatud keskkonnaval.

Keskkonnaval taotluses ja KMH aruandes käsitlemist leidnud vahetult kavandatud karjääriga seotud Luige peakraav voolab periooditi kahesuunaliselt suubudes vähemalt katastriüksusel 57301:001:0162 karstilõhesse. Kui palju sarnaseid nähtuseid piirkonnas veel võib leiduda on selgusetu. Samuti on selgusetu kui palju võib karstunud alasid leiduda aluspõhjakiivimi kattekihi all. Vee edaspidine teekond peale maapinnalt neeldumist ei ole teada ei suuna ega sügavuse osas. Antud teema on jäänud välja nii kaevandamisloa taotluse seletuskirjast kui ka KMH vett käsitlevas peatükis (punkt 4.1. Mõju

pinna- ja põhjaveele; 4.1.1. Piirkonna veerežiim; 4.1.2 Mõju piirkonna joogiveevarustusele ja veekvaliteedile ja 4.1.2.1 Veetase).

Keskkonnaloa taotlusest ega ka KMH aruandest ei selgu kavandatud tegutsemine ja leevendusmeetmed juhaks, kui veealune kaevandamine nurjub põhjusel, et vesi voolab võimalike karstilõhede või pragude kaudu (nn. maa-alused jõed) teadmata suunas minema. Võimalikud ohukohad kuhu vesi võib kanduda on läheduses töötavad Sopimetsa ja Sopimetsa II karjäärid, kus toimub lubjakivi kaevandamine veetaseme alandamisega. Võimalik, et vesi Sopimetsa IV karjäärist valgub just sinna kaevistesse.

Vallavolikogule on teada töötavate karjääride mõju Arisvere küla majapidamistele, kuhu on viimastel aastatel ehitatud mitmeid asenduskaeve. Nimetatud asenduskaevud asuvad kavandatavast karjäärist kaugemal. Seega varitseb oht nii juba loastatud karjääride tegevusele kui ka piirkonna kaevudele.

Vastavalt hüdrogeoloogilistele oludele võib depressioonilehter sellisel juhul muutuda kumulatiivselt ülisuureks muutes elu piirkonna majapidamistes keeruliseks kui mitte võimatuks.

Lisaks ei ole taotluse ega KMH aruande koostamisel selgitatud vastutuse jagunemist karjääride vahel juhul, kui toimuvad muutused ökosüsteemis.

KMH aruanne selgitab, et juhul kui kaevandamistööde tagajärjel alaneb lähipiirkonna kaevu veetase oluliselt ning veevarustus on häiritud, tuleb arendajal kas kaev korrastada (nt süvendada) või rajada uus kaev. Oluline on tagada veevarustus kokkuleppel kinnistu omanikuga.

Tagantjärele on keeruline selgeks teha, kelle tegevuse tõttu on põhjaveetaseme kas vähenenud või vee kvaliteet muutunud oluliselt kesisemaks, kui mõjuallikaid on mitu ja mõjud on kumulatiivsed.

KMH kohaselt on põhjaveevoolu suund eeldatavalt Põltsamaa jõe poole läände ja edelasse. Põhjaveeseire andmete põhjal ulatub põhjaveetaseme muutuste amplituud 2 meetrini, pikaajalises vaatluste reas 2,5 meetrini. Taotletavast alast 700 m idas Sopimetsa II lubjakivikarjääri ümbruses oli looduslik põhjavee tase 1,3–7,0 m sügavusel ehk kõrgusel 66–68 m. Geoloogilise uuringu käigus rajatud puuraugud näitasid, et põhjaveetaseme sügavus on maapinnast 1,4 m kuni 9,0 m, abs kõrgusel 65,43 - 73,04 m. Keskmise põhjaveetaseme on uuringupuuraukude andmetel kõrgusel 69,0 m.

Põltsamaa Vallavolikogule on selgusetu kuidas KMH arvutused, leevendusmeetmed ja seiremeetmed peavad paika stsenaariumi korral, kui veealune kaevandamine nurjub karjääris oleva vee karstide tõttu kadumise korral.

Kehtiva Põltsamaa valla üldplaneeringu kohaselt on kaevandamise põhilisemateks eeldusteks ja tingimusteks seoses asustusega müra, vibratsiooni ja välisõhu kvaliteedi normidest kinnipidamine ning joogiveevarustuse säilitamine/tagamine. Kaevandamisloa taotlemisel tuleb arendajal tõestada, et see on võimalik ning otsustajal veenduda, et nõuetest kinnipidamine on tagatud.

Põltsamaa Vallavolikogu on olnud seisukohal, et majapidamiste veevarustuse halvenemise ärahoidmiseks ning veevarustuse tagamise kindlustamiseks tuleb kaevude seire ulatus suurendada 1,5 kilomeetrini kavandatud kaevandusest ning vastavad arvutused ja depressioonilehtri arvutusmetoodika tuleb konkreetselt välja tuua.

Keskkonnaküsimustes prevaleerib ettevaatusprintsip ilma eranditeta. Keskkonnaseadustiku üldosa seaduse § 16 sätestab kohustuse vältida keskkonnoahtu ja rakendada ettevaatusmeetmeid. Käitaja on kohustatud rakendama vajalikke meetmeid keskkonnoahtu vältimiseks ja kohaseid ettevaatusmeetmeid keskkonnariski vähendamiseks. Käitaja peab enne sellise tegevuse alustamist, millega kaasneb keskkonnoaht või keskkonnarisk, omandama teadmised, mis tegevuse laadi ja ulatust arvesse võttes on vajalikud keskkonnoahtu vältimiseks või ettevaatusmeetmete rakendamiseks.

Lisaks on Põltsamaa Vallavolikogu seisukohal, et taotluse lisamaterjalidest ei selgu mäeeraldisel taotletava kaevandamise alustamise vajalikkus, eriti olukorras, kus lähipiirkonnas on turu nõudluse puudumisel osalise tööajaga 2 karjääri. Enne olemasolevate karjääride ammendumist ei ole uue karjääri avamine kohane. Viited varustuskindlusele on üldsõnalised ja ei arvesta kogu piirkonnas välja antud maavarade kaevandamislubade kogu potentsiaali täies mahus. Varustuskindluse arvutuse tabelis ei ole lisaks mittetöötavatele loaga karjääridele kajastatud kõikide piirkonna karjääride loastatud mahtusid (nt Rõstla külas asuv OÜ Eesti Killustiku karjäär). Viited riigi vajadustele on üldsõnalised ja ei ole ajakohased. Turu puudumise tõttu on lähipiirkonnas ooteseisus Pudivere karjäär ning Pikknurme karjäär, kus kaevandamisega ei ole alustatud. Varustuskindluse hindamine laiemalt ei ole küll otseselt vallavolikogu pädevuses, kuid silma torkab erinevus taotluses esitatud andmete ja Kliimaministeeriumi asitatud andmete vahel <https://kliimaministeerium.ee/energeetika-maavarad/maavarad/ehitusmaavarad#jogeva-maakond>.

Kaevandamisloa taotlemisel riigile kuuluva maavara kaevandamiseks tuleb kaaluda uue karjääri avamise vajalikkust ja potentsiaalse teeninduspiirkonna varustuskindlust. Vastava hinnangu andmisel tuleb aluseks võtta keskkonnaministeeriumi käskkiri nr 610 „Juhend riiklike huvide kaalumiseks ehitusmaavarade kaevandamis- ja uuringulubade taotluste menetlemisel lähtuvalt varustuskindluse tagatusest“. Vastavalt juhendile tuleb riigi huvi selgitamiseks varustuskindluse aspektist lähtuvalt selgitada, kas kaevandamiseks taotletavas mäeeraldisel teeninduspiirkonnas asub samaväärse maavara kaevandamiseks varem antud mäeeraldisi ning juhul, kui taotletava mäeeraldisel teeninduspiirkonnas kaevandatakse samaväärset maavara, tuleb hinnata kaevandamiseks varem antud mäeeraldistest tulenevat varustuskindlust taotletava mäeeraldisel teeninduspiirkonnas lähtudes maavaravarude koondbilansi viimase viie aasta andmetest.

Taotluses on riigi vajadustele viidatud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi 17.11.2016. a kirjale nr 17-1/16-00206/046. Põltsamaa Vallavolikogu hinnangul on nimetatud kirja arvestused ja sisu aegunud ega ole käesolevas menetluses kohaldatav.

Põltsamaa Vallavolikogu ei pea taotluses toodud põhjendusi uue maardla kasutusele võtuks põhjendatuks enne olemasolevate Sopimetsa ja Sopimetsa II karjääride ammendumist ja olemasolevate karjääride maa-alade rekultiveerimist veekogudeks.

Karjääride rekultiveerimisel rajatavad veekogud aitavad ühtlasi eelduslikult stabiliseerida põhjavee taseme kindlal tasemel ning anda kindluse põhjavee seisundi edasise halvenemise vältimiseks.

Käesoleval hetkel uue kaevandamisloa väljastamine taotluses toodud tingimustel ja KMH aruandes esitatud leevendusmeetmete kohaldamisel ei anna Põltsamaa Vallavolikogule kindlust piirkonna elutingimuste ning keskkonnaseisundi olulise halvenemise vältimiseks.

Eelpool toodust tulenevalt näeb Põltsamaa Vallavolikogu siiski kaevanduse rajamise perspektiivi antud asukohas olemasolevate kaevanduste ammendumisel ja arvestades riskina võimalust, et veealune kaevandamine ei õnnestu võimalike hüdrogeoloogiliste tingimuste tõttu.

Otsustades selle üle, kas anda kaevandamisloa taotlusele nõusolek, tuleb kohalikul omavalitsusel lähtuda omavalitsusüksuse ja kohaliku kogukonna huvidest, kaaludes muu hulgas keskkonnanohiualaseid ja sotsiaalseid argumente. Asjakohaseks ja kaalukaks argumendiks on see, et kaevandamine halvendaks ümbruskonna elanike elutingimusi. Omavalitsusüksusel on võimalik arvestada keeldumise andmisel ka keskkonnaalaste argumentidega, samuti asjaoluga, et kaevandamine oleks vastuolus kehtiva planeeringuga (vt Riigikohtu halduskolleegiumi 30. septembri 2022. a otsus asjas nr 3-20-1247, p 10).

Põltsamaa Vallavolikogu märgib, et vastavalt maapõueseaduse § 55 lõikele 4 kui kohaliku omavalitsuse üksus ei ole nõus kaevandamisloa andmisega, võib kaevandamisloa andja taotleja ettepanekul taotleda loa andmiseks nõusolekut Vabariigi Valitsuselt. Vabariigi Valitsus annab loa andmiseks nõusoleku, kui selleks on ülekaalukas riigi huvi.

Otsus võetakse vastu eeltoodu ning maapõueseaduse § 49 lõike 6 alusel.

1. Põltsamaa Vallavolikogu ei nõustu Sopimetsa IV lubjakivikarjääri keskkonnaloa taotlusega esitatud kujul.
2. Keskkonnaametil teavitada Põltsamaa Vallavalitsust keskkonnaloa taotluse menetluse käigus toimuvatest asjakohastest etappidest.

Otsust on õigus vaidlustada 30 päeva jooksul, arvates päevast, millal vaiet esitama õigustatud isik otsusest teada sai või oleks pidanud teada saama, esitades vaide Põltsamaa Vallavolikogule haldusmenetluse seadusega vaidemenetlusele kehtestatud korras. Otsuse peale on kaebeõigusega isikul õigus esitada kaebus Tartu Halduskohtule halduskohtumenetluse seadustiku §-s 46 sätestatud tähtaegadel ja halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras.

(allkirjastatud digitaalselt)

Margus Metsma
vallavolikogu esimees

Koostas: keskkonnaspetsialist Ain Valu

Kooskõlastas: vallasekretär Merike Sumla

Eelnõu esitaja: Põltsamaa Vallavalitsus

Ettekandja: keskkonnaspetsialist Ain Valu

